

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1905. Första Kammaren. N:o 18.

Onsdagen den 8 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr talmannen framträdde till talmansbordet och yttrade: Till följd af det uppdrag, som kamrarne lämnat sina talmän att med anledning af Hans Kungl. Höghet Prins Gustaf Adolfs trolofning frambära kamrarnes uppriktiga och värnadsfulla lyckönskningar, inställde talmännen sig i måndags hos Hans Maj:t Konungen samt framförde där kamrarnes lyckönskningar. Hans Maj:t Konungen har uppdragit åt oss att till kamrarne framföra hans uppriktiga och varma tacksägelse.

Till Hennes Maj:t Drottningen, Deras Kungl. Högheter Kronprinsen och Kronprinsessan samt Prins Gustaf Adolf hafva talmännen å kamrarnes vägnar aflåtit gemensamma lyckönskningstelegram, och ber jag få redogöra för de svar, vi mottagit

från Hennes Maj:t Drottningen:

»Jag beder Eder mottaga och till Riksdagens Första Kammar framföra min hjärtliga tacksägelse för den vänliga lyckönskan, som ägnats mig i anledning af min käre sonsons förlofning.

Sophie»

från Hans Kungl. Höghet Kronprinsen:

»Jag beder Eder till Riksdagens kamrar framföra min varma och djupt kända tacksamhet för deras vänliga lyckönskningar. Det är mig synnerligen kärt se, att min sons förlofning mottagits med så stor glädje.

Gustaf»

från Hennes Kungl. Höghet Kronprinsessan:

»Beder Eder framföra till Riksdagens kamrar mina varmaste tacksägelser för vänliga lyckönskningarna till min älskade sons förlofning.

Victoria»

från Hans Kungl. Höghet Prins Gustaf Adolf:

»Djupt rörd och lycklig öfver de välönskningar, som Riksdagens båda kamrar till oss uttalat, beder jag herrar talmän framföra prinsessans och mitt eget varmaste och hjärtligaste tack.

Gustaf Adolf»

Herr statsrådet *Odelberg* aflämnade Kungl. Maj:ts nedan-nämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till lag om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning; och

2:o) med förslag till lag om särskild sammansättning af vissa rådstufvurätter vid behandling af handelsmål.

Justerades protokollet för den 1 i denna månad.

Anmäldes och bordlades:

bevillningsutskottets betänkande n:o 15, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran, att vid revision af lagstiftningen om direkt beskattning till staten måtte tillämpas den principen, att inkomst skall taxeras för det näst föregående året;

sammansatta banko- och lagutskottets utlåtanden:

n:o 1, i anledning af motioner om ändring af § 41 i lagen för Sveriges riksbank; och

n:o 2, i anledning af herr V. L. Molls motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förändrad organisation af den kontroll, som af staten utöfvas öfver bankverksamheten;

lagutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 26, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t rörande ändring af 11 § lagen angående sparbanker;

n:o 27, i anledning af väckt motion angående ambulatorisk handel med tobak å gator och allmänna platser; och

n:o 28, med föranledande af skiljaktiga beslut i fråga om lagutskottets utlåtande n:o 21, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa strafflagens bestämmelser angående förlust af medborgerligt förtroende samt till lag om ändrad lydelse af 58 och 122 §§ i strafflagen för krigsmakten, dels ock en med föranledande af berörda proposition afgifven motion.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet den af herr *Ewerlöf* under gårdagen väckta och då bordlagda motion, n:o 36, angående skrifvelse till Konungen med begäran om framläggande af förslag till ändrade bestämmelser i fråga om borgmästareval.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran, konstitutionsutskottets nästlidne dag bordlagda utlåtande n:o 2.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 4 och 7 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 8, angående regleringen af utgifterna under riksstatsens sjunde hufvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Punkterna 1—4.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att höja det å sjunde hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar från 18,769 kronor till 22,269 kronor, eller således med 3,500 kronor.

Höjning af sjunde hufvudtitelns anslag till rese- och traktamentspenningar.

Utskottet hade hemställt, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning, måtte höja det å sjunde hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar med 3,500 kronor, eller från 18,769 kronor till 22,269 kronor.

Herr Jonsson: Utskottet har vid denna punkt föreslagit en höjning i anslaget till resekostnader och dagtraktamenten i anledning af framställning från Kungl. Maj:t, och höjningen går ut på, att dessa yrkesinspektörer, som för närvarande enligt Riksdagens egna bestämmelser åtnjuta reseersättning enligt fjärde klassen, skulle komma upp i den tredje. De myndigheter, som yttrat sig i frågan, hafva åberopat, att då inspektörer för elektriska ledningar m. m. åtnjuta ersättning efter tredje klassen, skulle det vara orättvist och oriktigt, att dessa andra skulle resa enligt fjärde klassen. Kommerskollegium har därjämte anfört ett annat skäl, gående ut därpå, att som det kunde antagas, att yrkesinspektörerna af egna medel finge ersätta en del resekostnader, kunde det vara att befara, att yrkesinspektörerna, hvilkas uppgift just är att resa omkring och inspektera, i anledning däraf skulle fullgöra sin skyldighet. Ett sådant antagande, en sådan förmodan synes mig vara ytterst nedsättande för den tjänstemannakår, som är i fråga.

*Höjning af
sjunde huf-
vudtitelns an-
slag till rese-
och trakto-
mentspen-
ningar.*
(Forts.)

Hafva de icke starkare ambition än att de kunna förbise sin hufvudsakliga uppgift, som är att vara ute och inspektera, därför att de t. ex. icke äro säkra att få kostnaderna för sina resor betäckta i anledning af det sätt, hvarpå resekostnadsersättningen nu skall utgå, fruktar jag att vi komma ut på en farlig väg, om vi på grund af sådana konsiderationer skola nödgas på föreslaget sätt arbeta bort tendenser, som kunde förmodas vara till finnandes hos en och annan tjänsteman. Redan detta är för mig ett skäl, som gör mig ytterst tveksam i fråga om det riktiga i att Riksdagen nu skulle frångå sitt i denna fråga en gång förut fattade beslut att afböja Kungl. Maj:ts proposition.

Men här finnes äfven en annan sak att beakta, som förut icke blifvit berörd. Då yrkesinspektörerna tillsattes och deras arfvoden bestämdes, beslöt Riksdagen samtidigt, att deras resekostnader skulle utgå enligt fjärde klassen. För inspektörerna för elektriska ledningar däremot har icke Riksdagen bestämt sättet eller storleken för ersättningens utgående, utan detta har Kungl. Maj:t själf gjort. Således, om nu det, att inspektörerna för elektriska ledningar genom Kungl. Maj:ts bestämelse kommit upp i resereglementets tredje klass, skulle vara ett skäl, på grund hvaraf Riksdagen skulle få lof att följa med, så undrar jag, hvart man till sist skulle komma; Riksdagen besluter för sin del att så och så skall en viss ersättning utgå, men i ett närbesläktadt fall kommer därefter Kungl. Maj:t och bestämmer en annan ersättning; skall då Riksdagen följa med och öka? Jag tror icke att detta är en väg, som Riksdagen bör slå in på, utan hafva dessa yrkesinspektörer så länge kunnat reda sig med reseersättning enligt fjärde klassen, böra de kunna vänta till dess resereglementet omarbetats och ersättningen efter fjärde klassen blifvit höjd, så att de kunna blifva tillfredsställda. Kan det eljest icke hända, att man därefter i tredje klassen kommer i åtnjutande af icke 10 kronor såsom nu i dagstraktamente, utan af 12 kronor eller något däröfver; och huru skulle det då taga sig ut, om Riksdagen begärde att, eftersom resereglementet ändrats, ifrågavarande reseinspektörer måtte föras tillbaka till fjärde klassen, sedan man en gång gått in på deras uppflyttande till tredje? Detta synes mig icke vara en riktig princip att följa, utan har Riksdagen för ett par år sedan på goda skäl afslagit en liknande kungl. proposition, tror jag dessa skäl föreligga ännu i dag att göra detsamma.

Detta om denna sak. Men det är ett annat område, som står i samband med denna punkt, och som jag icke vill lämna oberördt. Herrarne torde erinra sig, huru jag vid ett föregående tillfälle framhållit vikten och nödvändigheten af att förslagsanslagens stora balans borde arbetas bort så mycket som möjligt redan under denna riksdag. Här föreligger nu ett fall, där man kan bedöma, hvad statsutskottet synes ämna göra under fortsättningen. Detta anslag har under sistförflutna år, 1903, som stått mig till buds

att kontrollera, öfverskridits med mycket mer än hvad anslaget själf är uppfördt till. Kan någon af herrarne tro, att förhållandena komma att förändras därhän, att utbetalningarne från detta anslag komma att gå ned? Nej, ingalunda! Och jag tviflar på, att man skall kunna finna ett enda förslagsanslag så beskaffadt, att utgifterna från detsamma tenderat åt en sänkning; tvärtom hafva de en afgjord benägenhet att så småningom stiga. Bristen å förslagsanslagen för år 1903 på denna hufvudtitel var något mer än 1,300,000 kronor. Sedan dess hafva två anslag höjts med tillsammans 360,000 kronor, men om man tror att på grund af denna höjning bristen skulle gestalta sig mindre exempelvis för i år, är jag fullkomligt öfvertygad att man tager miste. Ty vid de tvenne anslag, i fråga om hvilka höjning ägt rum, skedde denna på grund däraf, att det fordrades större utbetalningar, i ena fallet genom regleringen för tullverket, och i det andra i fråga om stämpelomkostnader, af närbesläktad orsak. Det låg i sakens natur, att dessa anslag måste höjas, för att icke balansen skulle ytterligare stiga. Nu har jag hört sägas, att i statsutskottet företagits en utredning angående tillståndet med dessa förslagsanslag samt att utskottet har för afsikt att under riksdagens lopp inkomma med förslag till en skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet, afseende, såsom jag förmodar, att begära, att Kungl. Maj:t ville föreslå en kommande Riksdag att på ett eller annat sätt råda bot på detta missförhållande. Men jag hemställer till herrarne, om det finnes en aflägsen tanke på att, om riksstaten för år 1906 fastställes ungefär såsom Kungl. Maj:t föreslår, det då för 1906 års Riksdag skall blifva möjligt att taga bort dessa balanser på förslagsanslagen, det vill säga att ytterligare med sju å åtta millioner öka svårigheten att då reglera staten. Ty om för år 1907 riksstatens utgifter tagas upp till precis samma belopp som föreslagits för år 1906, hafva vi att vänta en brist i nu planerade skatter och inkomster af 7 å 8 millioner kronor, och huru skall man då täcka denna samt finna medel till anskaffning af ytterligare lika många millioner, som fordras för att arbeta bort balansen på förslagsanslagen? Detta är absolut omöjligt. Vill man arbeta på att komma till en sund och förnuftig statshushållning, så måste man gripa efter målet redan nu och här gäller då att icke taga halfva mått och steg, här gäller det, att nu söka föra statens finanser ur deras svaghetstillsånd samt söka ställa dem på en sund och förnuftig fot.

Jag har velat yttra detta, väl vetande, att mina ord här ingenting betyda och att det icke heller lönar mödan att göra något yrkande. Men jag ber de herrar, som komma att fortfarande sitta i Riksdagen, att de då i framtiden se till, huruvida icke min uppfattning varit riktig, att man nu bort göra något för att förbättra dessa oefterrättliga förhållanden.

Något yrkande har jag icke att göra.

*Höjning af sjunde hufvudtitelns anslag till rese- och trakta-
mentspenningar.*

(Forts.)

*Höjning af
sjunde huf-
vudtitelns an-
slag till rese-
och trakta-
mentspen-
ningar.
(Forts.)*

Herr Billing: Ehuru den föregående talaren icke gjorde något yrkande, anser jag det dock vara en skyldighet för mig att med några ord besvara hans anförande.

Hans yttrande bestod af två hufvuddelar, som icke alltför strängt sammanhängde med hvarandra, nämligen dels en kritik af utskottets förslag rörande yrkesinspektörernas rätt till reseersättning och dels ett allmänt yttrande angående förslagsanslagen. Formellt sedt sammanhänger, kan man ju säga, den sista delen af hans yttrande med den första i så måtto, som detta förslagsanslag till rese- och traktamentspenningar öfverskrides. Men jag kan aldrig tro, att det kan vara hans mening, att statsutskottet bort, för att råda bot på den bekymmersamma ställningen med afseende på förslagsanslagen, väcka förslag om höjning af detta lilla belopp. Statsutskottets ordförande besvarade för några dagar sedan en framställning af herr Olof Jonsson, som gick i samma riktning, som hans yttrande i dag, med att statsutskottet höll på att göra en utredning angående förslagsanslagen. Herr Olof Jonsson nämnde själf, att en sådan utredning verkligen nu är fullgjord och att statsutskottet ämnar vidtaga åtgärder med anledning af densamma. Det förekommer mig, som om den riktiga stunden för behandling af den stora och viktiga frågan om förslagsanslagen vore inne, när detta statsutskottets betänkande framkommit, och jag vill till den siste talaren ställa den frågan, om han verkligen med sin stora kännedom om vår statsbudget kan anse, att statsutskottet rättvisligen bör förebrås, att det icke dristat sig till att göra ändring på det eller det förslagsanslaget, en åtgärd som alltid då måste blifva fömligen godtycklig, eller om det icke är riktigare, att en förändring i fråga om förslagsanslagen kommer att föreslås en gång af Kungl. Maj:t efter en fullständig utredning. Han sade visserligen att, om vi icke gjorde en sådan förändring i år, skulle 1906 års Riksdag få stora svårigheter att göra en sådan förändring, men jag hemställer, om det är lättare för 1905 års Riksdag, särskildt för 1905 års statsutskott, att göra en sådan förändring, än hvad det blir för 1906 års Riksdag.

Jag går så öfver till anmärkningen rörande yrkesinspektörerna, men, då han icke gjorde något yrkande, skall jag fatta mig mycket kort, blott relatera fakta.

Då förslaget om yrkesinspektörers tillsättande först framlades, föreslogs en lön åt dem af 6,500 kr. och reseersättning efter tredje klassen i resereglementet. Riksdagen nedsatte då dessa löneförmåner från 6,500 till 5,000 kronor samt reseersättning enligt fjärde klassen i stället för enligt tredje klassen. Det är nu frågan, huruvida yrkesinspektörerna verkligen äro ersatta på sådant sätt, att de skäligen kunna känna sig därmed belättna. Det är ju yrkesinspektörernas uppgift att resa omkring och inspektera, och det är önskvärdt, att de resa så mycket som möjligt, men det kan väl icke vara statens mening eller staten värdigt, att yrkesinspek-

törerna skola tillsätta af egna medel för att göra sina resor. Nu har i en kungl. proposition uppgifvits — och det har icke från något håll bestridts — att dessa yrkesinspektörer icke kunna få sina resor ersatta, då de resa efter fjärde klassen i resereglementet. Då synes det mig vara alldeles klart, att det är helt enkelt en skyldighet att förbättra deras ställning i detta afseende och att, om man vill uppmuntra dem till resor, man icke bör sätta reseersättningen så, att de göra förlust på sina resor.

Höjning af sjunde hufvudtitelns anslag till rese- och traktamentspenningar.
(Forts.)

Därtill kommer, att deras gelikar, inspektörerna för elektriska anläggningar, få resa efter tredje klassen. Jag visste verkligen icke, att det är Kungl. Maj:t, som bestämt detta, men det förändrar icke min uppfattning. Faktum är, att de resa efter tredje klassen, och då böra äfven yrkesinspektörerna få resa efter samma klass.

Hvad beträffar de af den siste talaren uttalade betänkligheterna att — om dessa yrkesinspektörer uppflyttas i tredje klassen och traktamentsersättningen för tredje klassen vid en blifvande förändring af resereglementet kanske höjes från 10 kronor till 12 à 15 kronor, hvilket vore för hög ersättning för dem — det då skulle vara svårt att flytta ned dem till fjärde klassen, så vet han lika väl som jag, att den svårigheten existerar icke annat än diskussionsvis, ty skall man göra om hela resereglementet är det tydligt, att man bestämmer hvilka tjänstemän skola resa efter den eller den klassen. Har då Riksdagen 1905 bestämt, att yrkesinspektörerna skola hafva 10 kronor om dagen och rättighet att åka i första klassen å järnväg, och detta blir förmånerna enligt fjärde klassen i resereglementet, lära yrkesinspektörerna komma att sättas i fjärde klassen.

Detta är hvad jag velat säga, och jag tror icke, att mera behöfver sägas. Mig förekommer det som den enklaste rättvisa, att medgifva yrkesinspektörerna reseersättning efter tredje klassen.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Jonsson: Jag skulle endast vilja göra den sista talaren en enkel fråga, om han kan påvisa ett enda fall, där en sådan operation skett inom Riksdagen, att en nedsättning i lönevillkoren för en tjänstemannakår af den ena eller andra sorten ägt rum. Kan han det, så gifver jag honom rätt uti hans försvarande, att yrkesinspektörerna komma att flyttas tillbaka till 4 från 3 klassen, om traktamentet kommer att höjas. Kan han det icke, anser jag mig hafva rätt uti min uppfattning af frågan.

Han frågade, om jag ansåg lämpligt, att statsutskottet själfmant skulle företaga sig att föreslå höjning af förslagsanslagen. Jag ber då blott att få hänvisa honom till statsutskottets åligganden enligt riksdagsordningen, där det är noga preciseradt hvad utskottet bör göra, och vill han neka att ställa sig den saken till efterrättelse, så skola vi icke disputeras om dylika frågor.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i nu förevarande punkt hemställt.

Punkterna 6—9.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Ang. ersättning för vissa af statskontoret gjorda förskott.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att till gäldande af utaf statskontoret gjorda förskott, 356,097 kronor 23 öre, å extra stat för år 1906 anvisa ett belopp, för jämnande af hufvudtitelns slutsumma beräknadt till 356,141 kronor.

Utskottet hade i föreliggande punkt hemställt, att Riksdagen måtte till ersättning för ofvanberörda af statskontoret gjorda förskott, å extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 356,141 kronor; dock att i anslaget belopp måtte få göras den jämnkning, som till jämnande af hufvudtitelns slutsumma kunde erfordras.

Herr von Möller: Det är visserligen sannt, att vi äro vana att se millionerna rulla mellan våra händer, men nog blir man betänksam, när man ser de afsevärda belopp, som utbetalats för kommittékostnader. Det gör tillsammans omkring 270,000 kronor. Jag antager, att anledningen till att man nu kommer med detta stora belopp är statsutskottets anhållan i fjol med anledning af herr Cavallis motion.

Jag är visserligen icke kompetent att bedöma den reella valutan af alla dessa kommittéers arbeten, men jag står här dock något undrande och spörjande öfver de stora siffrorna. Bland annat har den tillsatta löneregleringskommittén kostat omkring 50,000 kronor, kommittén för ordnande af det civila pensionsväsendet omkring 40,000 kronor, kommittén för utredning angående förbättrad pensioneringssätt för sjömän 52,652 kronor o. s. v. Så kommer man till kommittéerna, afsedda att skaffa mynt i kassan, hvitbetssockerbeskattningskommittén. Den har kostat 27,672 kronor. Så hafva vi kommittén rörande bokföringen i statskontoret kronor 15,000 — jag hoppas, att den åtminstone skall förekomma vissa oförutsedda, obehagliga utgifter —, utredning med anledning af tullförhöjningar i främmande länder kronor 14,000 och tobakskommittén kronor 13,000. Jag erinrar mig i detta sammanhang ett »Kaleidoskop» af Sigurd. Det var en gång en liten gosse som af läkaren var ordinerad att taga in lefvertran. För att tranen skulle gå ner lättare fick han 5 öre för hvarje sked därpå, han tog in. Då tillfrågades han af en god vän: »Du måste bli rik, som får så många femöringar. Hvad använder du dem till»? svaret blef: »Jo, för dem köper mamma mera lefvertran». Jag hoppas, att den tran hvarom här är fråga måtte vara af prima

kvalitet, ty understundom händer väl, att den tran vi fått varit något härskan. Eller också sättes flaskan undan på hyllan, och man ser icke till den vidare. I hvarje fall undrar en laicus som jag, och nog må man väl ha rätt att fråga, om *valutan* alltid stått i förhållande till *priset*.

Ang. ersättning för vissa af statskontoret gjorda förskott.

(Forts.)

Men jag har äfven en direkt anmärkning att göra. Det gäller den första posten: »till anskaffande af en ny furstlig krona — — kronor 12,000:—». Jag känner icke hvad det är för motiv, som föranledt vederbörande att låta statskontoret förskottera beloppet. Det finnes ju en gifven väg, som man bort gå, den *raka* vägen till Riksdagen med anhållan om anslag för ändamålet. Jag är ingen vän af omvägar eller bakvägar, hvilka jag anser både obehöfliga och olämpliga. Man borde väl ha låtit Riksdagen pröfva och diskutera frågan, men den vägen har man icke ansett lämplig. Jag hoppas emellertid, att det icke vidare måtte förekomma, att man begagnar sådana *sidovägar*, utan att man, när det som i detta fall gäller utgifter, hvilka icke kunna rubriceras som *oförutsedda*, icke skall underlåta att underställa Riksdagen de anslag man önskar erhålla och icke låter statskontoret förskottera beloppet.

Jag har intet yrkande.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punktlerna 11—24.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 25.

I två särskilda sinsemellan lika lydande motioner, väckta den ena (n:o 16) i Första Kammaren af friherre N. Trolle och den andra (n:o 140) i Andra Kammaren af herr J. Centerwall, hade föreslagits, att Riksdagen måtte till det mellanfolkliga arbetsamtet i Basel för år 1906 lämna ett bidrag af 750 kronor.

Ifrågasatt anslag till mellanfolkliga arbetsamtet i Basel.

Utskottet hade på anförda skäl hemställt, att friherre Trolles och herr Centerwalls omförmälda motioner icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Friherre Trolle: Jag har visserligen icke den förmån, som en motionär kan hafva, äfven om han fått sin motion af utskottet afstyrkt, den förmånen nämligen att kunna tacka utskottet för en särskildt välvillig behandling. Jag är i stället i det predikamentet, att jag nödgas beklaga, att utskottet så knapphändigt affärdat min motion, som jag för min del dock anser vara icke så alldeles oviktig.

Utskottets lilla motivering innehåller hufvudsakligen två påståenden. Det ena är, att det mellanfolkliga arbetsamtet i Basel

*Ifrågasatt
anslag till
mellanfolk-
liga arbets-
amtet i Basel.*

(Forts.)

skulle vara föga känt i vårt land, och det andra är, att detta amts verksamhet icke af motionärerna visats hafva sådan betydelse för vårt land, att det förtjänar statsunderstöd. Jag tror mig dock kunna påvisa, att dessa påståenden kanske äro lättare att fälla än att riktigt kunna stå för.

Hvad nu det första påståendet beträffar, att det mellanfolkliga arbetsamtet i Basel icke skulle vara tillräckligt känt i vårt land är det nog kanske delvis så. Det beror ju helt och hållet på hvad utskottet menar med »vårt land». Det är ju helt naturligt, att en vetenskaplig institution som den ifrågavarande, som sysselsätter sig med något sådant som statistik, icke kan vara allmänt känt i landet. Men det vore sorgligt, om en god sak icke skulle få statsunderstöd därför, att den icke är allmänt känt. Hufvudsaken är väl, att den är känt, där den bör vara känt, det vill säga hos landets regering, hos de institutioner, som arbeta med statistik, och hos personer, som studera statistik, och det tror jag mig kunna försäkra herrarne, att i de kretsarna är det mellanfolkliga arbetsamtet i Basel och dess verksamhet både känt och erkänd. Jag kan berätta herrarne, att en framstående forskare inom denna vetenskap, som för öfrigt är ledamot af denna kammar, representerat Sverige vid en af detta arbetsamt anordnad kongress af den mellanfolkliga föreningen för lagstadgad arbetarskydd år 1902, och man har sagt mig, att kommerskollegium tillstyrkt anvisande af medel, på det att Sverige må kunna blifva officiellt representeradt vid en annan dylik kongress, som skall hållas i sommar i Schweiz och som skall behandla viktiga sociala frågor, hvilka förarbetats just af detta arbetsamt. För öfrigt hafva intresserade i långt vidare kretsar än de nyss nämnda haft tillfälle att lära känna dess verksamhet dels genom artiklar i de stora dagliga tidningarna, dels i facklitteraturen. I Social tidskrift hafva förekommit artiklar om detta arbetsamt och sex månader efter sedan detsamma träd i verksamhet, stod en mycket förtjänstfull artikel om detsamma i Statsvetenskaplig tidskrifts julahäfte för år 1901.

Med detta tror jag mig hafva visat, att detta amt icke är så litet känt, som statsutskottet velat låta påskina, och det har förvånat mig, att statsutskottets ledamöter ej haft mera reda på denna sak.

Hvad nu det andra påståendet beträffar, att arbetsamtets verksamhet icke skulle hafva sådan betydelse för vårt land, att den skulle förtjäna statsunderstöd, tror jag mig också däremot kunna inlägga en vördsam gensaga. Det är, som jag säger i min motion, flera främmande länder, med de stora kulturländerna i spetsen, som bidraga till att vidmakthålla amtets verksamhet. Och hvarest består egentligen denna verksamhet? Jo, den består, som jag också nämner i motionen, förnämligast i att skicka ut månatliga bulletiner, affattade på olika språk — för närvarande utgifvas de

på tyska och franska. Bulletinerna innehålla en sammanfattning af allt, som tilldrager sig på arbetareskyddslagstiftningens område och meddelar statistik. Det är den egentliga verksamheten, och det kan man väl förstå, att den skall vara af oerhördt stor betydelse för den statistiska forskningen. Framstående utlänningar hafva äfven yttrat sig i den riktningen. Jag skall blott be att få anföra ett exempel, hämtadt från Tyskland. Director Caspar, detta lands representant vid den senaste mellanfolkliga arbetareskyddskongressen i Basel 1904, talade där om arbetsamtets förtjänstfulla verksamhet och statssekreteraren i tyska inrikesdepartementet greve v. Posadowsky har i den tyska Riksdagen yttrat sig mycket erkänsamt om denna verksamhet. Bland länder, som med penningbidrag understödja arbetsamtet, äro följande, som bidraga: Tyskland med 7,500 francs, Österrike, med 3,000 francs, Förenta staterna med 1,000 francs, Frankrike med 1,000 francs, Italien med 1,000 francs, Nederländerna med 4,150 francs och Schweiz med 10,000 francs om året o. s. v.

Med hvad jag nu anfört tror jag mig hafva visat, att arbetsamtets verksamhet ändå är af sådan betydelse, att den äfven kan förtjäna ett understöd från svenska statens sida. Jag har alltid haft den öfvertygelsen — och den har icke rubbats af statsutskottet —, att Sveriges namn bör finnas bland de staters, som lämna en ekonomisk handräckning åt en institution med sådana humanitära och vetenskapliga syften som det mellanfolkliga arbetsamtet i Basel, och därför skall jag, herr greve och talman, be att få yrka bifall till min motion.

Herr Sörensson: Motionären — som är densamme som den siste talaren — sade, att statistiken är en god sak. Ja, det tror också jag, att den är. Men det ser nästan ut, som om man vore på väg att få för mycket af det goda i detta hänseende. Det ser ut, som om man trodde, att statistiken skulle afhjälpa alla möjliga sociala olägenheter. Det tror jag nu icke den kan göra. Den kan möjligen utreda åtskilligt rörande orsakerna till dem och visa, hvari de bestå, men längre går den väl icke. Den svenska Riksdagen har, synes mig, varit ganska frikostig med bidrag till statistiska utredningar. Den har nyligen ökat anslaget till arbetsstatistiken med omkring 10,000 kronor, och således har den icke visat, att den är på något sätt likgiltig för främjandet af statistiska utredningar.

Men då motionären tillika sade, att det var nödvändigt, att man erhöle upplysningar från det mellanfolkliga arbetsamtet, vill jag särskildt framhålla, att enligt meddelande från kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik alla de länder, där någon ordentlig statistik är anordnad, lämna uppgifter till denna svenska afdelning för arbetsstatistik, och den har således från utlandet allt hvad den kan behöfva för sina utredningar.

*Ifrågasatt
anslag till
mellanfolk-
liga arbets-
amtet i Basel.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
anslag till
mellanfolk-
liga arbets-
amtet i Basel.*

(Forts.)

Jag vill fästa uppmärksamheten på, att statsutskottet sagt, att man icke känner amtets verksamhet så noga, och att den icke för närvarande kan anses så särdeles behöflig för Sverige. Därmed är ju icke uteslutet, att, om motionären kommer igen, han kanhända skall hafva bättre lycka då, men för närvarande anser jag, att vi kunna dröja och taga närmare reda på amtets verksamhet. Jag får, herr grefve och talman, yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Åkerman: Statsutskottet har icke haft någon anmärkning att göra mot det mellanfolkliga arbetsamtet i Basel, och jag tror, att alla, som satt sig något in i dess verksamhet, hafva all anledning medgifva, att den är af stor betydelse. Den siste talaren, hvilken ju yttrade sig å statsutskottets vägnar, har sagt, att statistiken icke kan lösa dessa arbetarefrågor eller sätta en damm för där mötande svårigheter, utan att den blott kan utreda förhållandena. Jag håller visserligen med honom om, att arbetarefrågorna icke kunna bringas ur vägen med blott statistik, men den utredning, som man af en väl ordnad statistik kan få, kan, enligt mitt förmenande, vara till allra största gagn, ja, den torde blifva rent af nödvändig för dessa frågors bringande till en lycklig lösning.

Statsutskottet har afböjt framställningen egentligen på den grund, att det mellanfolkliga arbetsamtets verksamhet är så litet känd i vårt land. Motionären har redan framhållit, att det ju är alldeles naturligt, att en sådan verksamhet icke kan vara allmänt känd. Vidare har statsutskottet sagt, att arbetsamtets verksamhet icke torde för oss »hafva sådan betydelse, att anledning skulle förefinnas för svenska staten att med penningeanslag understödja detsamma». Jag kan då konstatera, att, trots mångt och mycket på annat sätt blir kommerskollegium och dess afdelning för arbetsstatistik bekant från utlandet, kollegium visst icke kunnat undvara särskild hjälp från detta mellanfolkliga arbetsamt, utan sett sig tvunget att direkt hänvända sig dit för upplysningars erhållande, och den kommitté, som af Kungl. Maj:t i år tillsatts för yrkesfarelagens revision, måste utan tvifvel för samma ändamål hänvända sig till arbetsamtet. Det vore därför utan tvifvel mycket önskvärdt, att motionen icke, såsom den siste talaren framhöll, behöfde komma igen ett annat år för att då vinna bifall, utan att vi i stället redan i år kunde få detta anslag igenom och sålunda visa oss villiga att i någon mån bidraga till afhjälpan af den penningnöd, i hvilken arbetsamtet nu befinner sig. Man kan nämligen icke påräkna samma villighet hos amtet att besvara frågor från en stat, som icke med ett enda öre bidrager till dess verksamhet, ehuru man vet, att det har behof af ytterligare medel, som om Sverige lämnade amtet ett skäligt bidrag.

Jag ber, herr grefve och talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Fahlbeck: De herrar, som hittills haft ordet för att försvara de föreliggande motionerna, hafva så grundligt påvisat haltlösheten af de enda skäl, hvarpå statsutskottet grundar sitt afstyrkande, att jag kunde inskränka mig till att instämma med dem.

Statsutskottet säger: detta arbetsamt är icke känt i vårt land. Ja, det är sannt, icke utanför fackkretsar, men inom dem är det utomordentligt väl känt. Utskottet anför dessutom, att amtet icke har någon vidare betydelse för oss. Vi hafva nyss hört, att kommerskollegium vänt sig till detta amt — två särskilda gånger, kan jag tillägga — med begäran om upplysningar; och det är otvifvelaktigt, att yrkesfarekommittén kommer att många gånger begära dess hjälp. Men, mina herrar, det är ganska genant att begära hjälp gratis. Nyttan således af ett understöd i detta fall är högst betydande, och det är den synpunkten, som vi i främsta rummet skola hålla oss till. Motionären har kanske talat väl mycket om behovet å amtets sida. Uppriktigt sagdt, det angår oss jämförelsevis litet, och jag förstår väl, att statsutskottet ej kunnat fästa afseende därvid. Nej, det är den nytta, som Sverige har af amtet, som gör, att vi böra bifalla den föreliggande anhållan. Vi hafva haft nytta af det hittills, vi komma att hafva nytta af det för framtiden, och kunna till sist icke undvara det. Det kan icke med rätta sägas, att vår arbetsstatistiska afdelning af kommerskollegium skall själf mottaga och bearbeta allt erforderligt material från hela världen. Det förra är icke fallet i den utsträckning, som behöfs, och framför allt får afdelningen på sådant sätt icke den bearbetning af materialet, som så väsentligt underlättar dess eget arbete. Om vi icke finge begagna oss af denna byrå och dess arbete, skulle verksamheten i den arbetsstatistiska afdelningen blifva betydligt större än den är. Nu får man materialet förarbetadt i många afseenden, och det är en stor vinst.

För öfrigt kan man betrakta detta anslag som en prenumera-tionsafgift, ty man får med detsamma ett visst antal exemplar af amtets publikationer; och dessa inskränka sig ej endast till bulletinerna, utan äro mycket omfångsrika, innefattande en mängd afhandlingar.

Jämföra vi det ifrågavarande anslaget med det anslag, som utgår till fredsbyrån i Bern, är skillnaden dem emellan himmelsvid. Under det att det är ganska svårt att finna någon egentlig nytta med det senare, kunna vi här påvisa en alldeles positiv sådan. Alltså, hafva vi kunnat gå med på att gifva ett anslag till fredsbyrån i Bern, böra vi oändligt mycket hellre göra det för det nu afsedda ändamålet.

Men härtill kommer en annan sak: den internationella courtoisien eller höfligheten — för att använda ett svenskt ord. Det gäller i fråga om dessa inrättningar, som börja som enskilda för-eningar, men efter hand antaga karaktären af officiellt erkända

*Ifrågasatt
anslag till
mellanfolk-
liga arbets-
amtet i Basel.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
anslag till
mellanfolk-
liga arbets-
amtet i Basel.*

(Forts.)

institutioner, att intet folk, tillhörande kretsen af kulturfolken, kan i längden hålla sig borta ifrån dem. En gång har Sverige varit officiellt representeradt vid detta arbetsamts kongress; det var i Köln år 1902. Jag hade själf äran att där representera Sverige. Till följande kongress år 1904 erhöj jag under hand förfrågan, dels om jag vore villig att deltaga i densamma, dels om vederbörande skulle till svenska regeringen framföra en officiell inbjudan därom. Jag hade den djärfheten att härtill svara kort och godt: nej; och det därför, att jag fann, att det för den, som skulle komma att representera Sverige, måste blifva ytterst obehagligt att för andra gången ett ombud uppträdde vid en sådan kongress, utan att landet på något sätt bidroge till amtets verksamhet. Sverige blef därför icke representeradt vid detta tillfälle. Icke dess mindre lär nu, på initiativ af den schweiziska regeringen, hafva utgått till vår regering, liksom till andra staters regeringar, en inbjudan att deltaga uti en internationell kongress rörande vissa frågor om arbetareskydd. Jag känner det icke, men jag förmodar, att den svenska regeringen antager denna inbjudan. Nog blir det emellertid för den, som skall representera vårt land, ganska obehagligt att komma till kongressen, om Riksdagen ej gifvit ifrågavarande lilla anslag. Äfven om man icke skulle gilla saken, såsom man kan tänka sig, att en och annan icke gör, är det i längden omöjligt att hålla sig borta från ett internationellt företag af detta slag. Vill man ej blifva bortglömd, måste man också visa sig; framför allt i förevarande fall, då staterna tagit saken under armarne, går det ej i längden, för Sveriges heder, synes mig, att vara borta. Vi kunna säga nej i år, men denna begäran kommer tillbaka och kan då icke tillbakavisas.

Jag kan således icke finna, att det är något, som talar emot, utan allt för förevarande motion. Dock, det finnes en omständighet, som kunde vålla en viss betänklighet: den nämligen, att det är fråga om ett anslag, hvarom framställning gjorts af enskild motionär. Statsutskottet har emellertid icke anfört detta skäl för afslag. Det skulle jag hafva respekterat. Men statsutskottet har svårligen kunnat göra det. Ty det är ju sed och bruk hos oss, att Riksdagen tager initiativ i en mängd frågor, som egentligen regeringen bort väcka, och icke minst i anslagsfrågor. Därför bör man, synes mig, icke häri finna ett tillräckligt skäl att afslå denna begäran, äfven om jag annars principiellt finner en sådan tankegång riktig.

Men som sagdt, denna saks läge är sådant, att, beviljas icke anslaget i år, måste det beviljas ett annat år, ty vi kunna icke längre hålla oss undan. Därför tillåter jag mig, herr grefve och talman, att yrka bifall till motionärens förslag.

Herr Billing: Det gäller här ett anslag på 750 kronor och frågan är ju således icke af någon större ekonomisk betydelse.

Jag vill dock, då jag nämner denna siffra, tillägga, att vi icke fått den minsta upplysning om orsaken, hvarför motionärerna hafva valt denna siffra. Motionären yttrade nyss, då han försvarede motionen, sin förvåning eller sitt beklagande öfver okunnigheten hos statsutskottets ledamöter, hvilken okunnighet statsutskottet ju också mycket uppriktigt erkänt, okunnigheten i afseende å arbetsamtets betydelse och verksamhet. I båda motionerna angifves källan till motionärernas insikter, nämligen deras samtal med vederbörande under pariserresan. Vi hade icke förmånen att vara med om den resan och därför ha vi icke heller kunnat göra oss denna resas frukter till godo. Så mycket om vår okunnighet.

*Ifrågasatt
anslag till
mellanfolk-
liga arbets-
amtet i Basel.*

(Forts.)

Det faller icke statsutskottet in att förneka, att detta amt utöfvar en nyttig verksamhet, men därom är ju icke tal nu, utan frågan gäller, om det finnes tillräcklig anledning för svenska Riksdagen att på grund af de framlagda motionerna tillstyrka svenska staten att lämna bidrag till amtets verksamhet. Detta är just hvad vi ansett icke vara förhållandet.

Jag frågar först: har detta amts verksamhet så stort gagn för Sverige, eller kan Sverige icke hämta det gagnet af amtets arbeten med mindre än att Riksdagen beviljar detta anslag? Vi hafva redan hört af de mest sakkunniga här, nämligen den förre chefen för kommerskollegium samt utgifvaren af Statsvetenskaplig tidskrift, på samma gång en framstående statistiker, att vi redan hämtat det största gagn af amtets verksamhet. Det finnes ju icke alls någon svårighet för oss att draga nytta af denna på annat sätt än genom att bevilja statsanslag till amtet. Det finnes ju någonting som kallas prenumeration o. s. v.

Vidare ber jag få fästa uppmärksamheten på att Första Kammaren redan förut i dag dels under 2:dra punkten och dels under 15:de punkten beviljat ganska ansevärdiga anslag för statistiska undersökningar, redogörelser och promulgationer. Och hvad särskildt beträffar anslaget till det arbetsstatistiska arbetet, så är just i den kungl. propositionen angifvet såsom syftemål med det ökade anslaget, bland annat, att »erhålla tillgång till korrekta och öfversiktliga redogörelser för den sociala utvecklingen, sådan den tagit sig uttryck i olika länders lagstiftning». Det är ju just sådana upplysningar, som arbetsamtet i Basel skulle lämna. Enligt mitt förmenande har Första Kammaren genom sitt bifall särskildt till 15:de punkten tillgodosett det syfte, hvilket skulle uppbära dessa motioner. Från synpunkten af gagnet för vårt land af saken i fråga tror jag således icke att det finnes något verkligt skäl att här tillstyrka bifall.

Komma vi så till den andra sidan af saken, nämligen honnörfrågan eller den internationella courtoisien. Jag vet väl, att den har vissa anspråk med sig, men det är alltid frågan, när man begynnt att buga sig: huru djupt skall man buga sig? Skall

*Ifrågasatt
anslag till
mellanfolk-
liga arbets-
amtet i Basel.*

(Forts.)

man buga sig med en 500 kronors bugning eller skall man buga sig med en 750 kronors bugning, eller huru djupt skall man buga sig? Den siste talaren, som ordade om den internationella höfgheten, anförde icke ett ord, hvarför just den här föreslagna summan skulle beviljas. Vidare ber jag att, då jag nu är inne på den här internationella höfghetssaken, få säga, att därvid är äfven en fråga: i hvilken ordning skall Sverige komma »någorlunda efter rang», det är ju ett bevingadt ord. Motionären nämnde åtskilliga länder, som beviljat anslag, men han var icke så vänlig att läsa upp namnen på alla de länder som icke lämnat sådant. Hade han gjort detta, hade vi måhända fått se, att Sverige icke är efter, utan kommer »någorlunda efter rang».

Den siste talaren gjorde mig, som skall försvara statsutskottet, en god tjänst genom att påminna om fredsbyrån i Bern. Det leder ovillkorligen tanken på huru Första Kammaren ställt sig till den saken. Vi veta, att Första Kammaren alltid ställt sig afvisande mot det anslaget, om ock det slutligen genomdrifvits i den gemensamma voteringen. Den som var med i statsutskottet vid det ärendets behandling vet, att då anfördes precis samma skäl, som dem herr Fahlbeck i dag anført, nämligen den sociala höfgheten eller angelägenheten af att Sverige icke finge saknas i ett sådant där vackert samarbete. Men Första Kammaren var ej så känslig för det skälet i fråga om fredsbyrån i Bern, utan Första Kammaren intog stadigt *den* principiella ståndpunkt, att i sådana här internationella ärenden, äfven om det ej gäller högre belopp än 750 kronor, initiativen böra komma från regeringen och ej från enskilda motionärer. Detta har varit statsutskottets ståndpunkt förut, och mig förefaller som om kammaren fortfarande borde vidblifva den grundsatsen att icke inlåta sig på dessa internationella företag med mindre Kungl. Maj:t förut pröfvat dem. Finner regeringen skäl att tillstyrka ett sådant anslag, kommer statsutskottet visst icke att afböja det. Men till dess tycker jag vi kunna låta saken få vara. Den kommer nog ändå fram till Kungl. Maj:t, särskildt efter det yttrande, som herr Akerman i dag haft och som pekade på den kommitté, som skall arbeta för statistiska ärenden. Denna kommitté lärer väl icke underlåta att fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på arbetsamtets i Basel stora betydelse.

Grefve Hamilton: Blott ett par ord för att framhålla en sida af amtets verksamhet, som synes mig icke hafva blifvit framhållen under debatten i dag. Amtet har ju till ändamål ej endast att samla statistiskt material från olika länder utan äfven att redogöra för olika lagstiftningar i afseende å arbetsskyddet, och i den framskjutna ställning arbetsfrågan har i vår tid bör det vara af intresse för lagstiftarne äfven i Sverige att få taga del af hvad som på detta område göres äfven i andra länder.

Den siste talaren framställde den frågan, huruvida vi icke, om detta amts verksamhet är utaf den stora betydelse för vårt land, som en annan talare framhållit, skulle kunna få del häraf utan att lämna något anslag. Det är väl möjligt, men å andra sidan torde det väl också få anses lämpligt, att, när vi profitera af dess undersökningar, vi äfven därtill lämna bidrag med något mindre belopp. Jag förmodar, att motionären har tänkt sig 750 kronor därför att detta motsvarar 1,000 francs, och det kan ju anses vara ett lämpligt belopp, när man vill gifva något mindre understöd.

*Ifrågasatt
anslag till
mellanfolk-
liga arbets-
amtet i Basel.*
(Forts.)

Den föregående ärade talaren förebrådde motionären, att han räknat upp hvilka som lämnade understöd, men underlåtit att uppgifva hvilka som icke lämna något sådant. Jag vet icke hvilka länder som icke understödja amtet, men jag antager att bland dessa återfinnas Turkiet och Ryssland och måhända äfven något annat.

Den siste aktade talaren nämnde också, att vi sväfvade, åtminstone delvis, i okunnighet om amtets verksamhet. Men nog ha vi väl haft tillfälle taga del af denna verksamhet genom såväl tidningarna som amtets publikationer, genom hvilka senare särskildt vårt land utan all fråga haft ett mycket stort gagn.

Mången gång hafva vi fått lära både ett och annat af statsutskottet, och vi hafva varit tacksamma därför — för denna gång kan ju statsutskottet få hämta någon liten lärdom af parisresan. En aktad ledamot nämnde, att han önskade motionären bättre lycka nästa gång. Men är man på det klara med att landet har gagn utaf amtets verksamhet, tycker jag att vi kunna önska honom lycka äfven denna gång.

Jag yrkar bifall till motionen.

Herr Fahlbeck: Blott ett par ord till upplysning rörande det begärda anslaget 750 kronor. Detta är i svenskt mynt evalveradt ungefär 1,000 francs, och anledningen till att denna summa begärts är den, att i amtets statuter finnes stadgadt, att hvilket land som helst, som betalar minst 1,000 francs, får vara med och räknas såsom medlem af föreningen och erhålla dess publikationer. Ty samtidigt med att man understöder amtet blir man en medlem af den internationella föreningen för arbetareskyddet. Detta är anledningen till siffran, och den är tilltagen så lindrig som det låter sig göra.

Hvad för öfrigt den ärade ledamoten af statsutskottet yttrade, att jämförelsen med fredsbyrån i Bern ej talar för beviljande af detta anslag, kan jag icke fatta det. Sverige har af internationella höflichkeitsskäl ansett lämpligt att gå med på denna sak, äfven om Första Kammaren för sin del i detta fall icke funnit det skälet väga tillräckligt. I fråga om fredsbyrån i Bern kunna emellertid tvifvelmålen vara såväl beträffande dess nytta, som

*Ifrågasatt
anslag till
mellanfolk-
liga arbets-
amtet i Basel.*

(Forts.)

synes mig åtminstone vara ganska ringa, som äfven i afseende å den internationella höfvlighetsfrågan. Ty staterna äro icke däruti lika intresserade som i fråga om arbetsamtet. När vi icke dess mindre betala till fredsbyrån, så böra vi så mycket hellre göra det i förevarande fall.

Jag yrkar fortfarande bifall.

Friherre Trolle: Jag är delvis förekommen af de båda sista talarne. Jag ville just lämna upplysning om hvarför vi motionärer föreslagit detta belopp, 750 kronor, ett belopp som torde få betraktas såsom ett uttryck för vår blygsamhet; vi togo till den minsta summa, som gärna kunde komma i fråga, eller i franskt mynt 1,000 francs.

En föregående talare sporde om anledningen, hvarför jag ej uppräknade de länder, hvilka icke bidrogo. Jag ansåg verkligen, att då jag kunde nämna Tyskland, Österrike, Förenta staterna, Frankrike, Italien, Nederländerna och Schweiz, hvartill jag nu kan lägga England, som jag nyss glömde, borde detta vara ett tillräckligt talande skäl för att äfven Sverige skulle sluta sig till dem, och jag fann det vara af jämförelsevis ringa betydelse, hvilken ställning som möjligen intoges af de få kulturländer, hvilka icke lämnade något bidrag till arbetsamtet i Basel.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare därpå, att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och bifalla friherre Trolles i ämnet väckta motion; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 25 af sitt utlåtande n:o 8, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och bifalles friherre Trolles i ämnet väckta motion.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 47.

Punkten 26.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 4 och 7 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

n:o 21, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter änkan Brita Maria Esaidotter Barba från Vitsaniemi,

n:o 22, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter förre soldaten Anders Takts vid Solbacken änka Charlotta Andersdotter,

n:o 23, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lotten litt. F af den s. k. Hospitalsgården i Lunds landsförsamling af Malmöhus län,

n:o 24, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två till förra häradshöfdingbostället Lundby n:is 6, 8 och 13 i Skaraborgs län hörande utskiften,

n:o 25, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till indragna militiebostället Husby n:is 2 och 3 i Stockholms län hörande lägenhet,

n:o 26, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af sex kronan tillhöriga holmar utanför Fjällbacka i Kville socken af Göteborgs och Bohus län,

n:o 27, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af förra hofstallängarna Gorsingeholm n:is 1 och 2 samt Stubbängen n:o 1 i Södermanlands län,

n:o 28, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående underhållet för framtiden af den s. k. Långebron öfver Helgeån vid Kristianstad i Kristianstads län,

n:o 29, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett till förra kronofogdebostället Höja n:o 8 i Kristianstads län hörande utskifte,

n:o 30, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två till kronoparken Tönnersjöheden i Hallands län hörande inägoområden,

n:o 31, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af den kronan tillkommande jordägareandel i grufva, och

n:o 32, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetande af marmorfyndigheter å kronojord, biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 4 och 7 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 25, i anledning af väckt motion om omarbetning af gällande bestämmelser i fråga om bötesstraffet, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af sammansatta stats- och bankoutskottets den 3 och 4 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 2, i anledning af väckt motion om visst tillägg till förordningen angående en postsparbank för riket, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Ifrågasatt
skandinavisk
sjölagskom-
mitté.*

Föredrogs å nyo lagutskottets den 3 och 4 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 23, i anledning af väckt motion angående tillsättande af en för Sverige, Norge och Danmark gemensam sjölagskommitté.

Lagutskottet hade till behandling förehaft en inom Andra Kammaren af herr *G. O. Wallenberg* väckt motion, n:o 79, hvori föreslagits, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes för Sveriges vidkommande medverka till åstadkommandet af en för Sverige, Norge och Danmark gemensam sjölagskommitté, bestående af lika antal medlemmar från hvarje land, utsedde af vederbörande regering efter samråd med sjöfartens och handelsståndets representanter, och med uppgift att uppmärksamma, hvilka ändringar i den nordiska sjörätten som kunde vara önskliga; att mottaga och behandla framställningar i detta hänseende både från enskild och offentlig sida; samt att utarbета och till hvar af de nordiska regeringarna afgifva, såvidt möjligt, till innehåll och form med hvarandra öfverensstämmande förslag till nya bestämmelser på sjölagens område.

Utskottet hade af angifna skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Afzelius: Jag har vid detta betänkande icke något yrkande att göra, jag är ense om det slut hvartill utskottet kommit, jag är med om utskottets motivering, jag finner det i hufvudsak vara riktigt och klokt hvad utskottet sagt. Men man finner måhända naturligt, om jag har ett speciellt intresse för denna fråga, och jag anhåller därför att för några ögonblick få taga kammarens tid i anspråk.

1891 års sjölag var aldrig populär inom vissa af de kretsar, som däraf närmast berördes, skeppsredarne och skeppsbefälhafvarne. När förslaget först kom fram möttes det af en våldsam agitation. Jag minnes mycket väl, hurusom det förespeglades,

att om detta förslag antoges, »komme den blågula flaggan att försvinna från hafven». Förslaget kom emellertid fram, anmärkningarna pröfvades, förslaget antogs och blef lag. Men missstämningen var kvar. Redan 1897 väcktes vid sjöfartsmötet i Stockholm förslag om en revision. Förslaget tillbakavisades, anmärkningarna ansågos för obetydliga och vederbörande själfva erkände, att lagen hade sina förtjänster. Vid 1901 års riksdag yttrade en framstående representant för sjöfartsnäringen i Andra Kammaren bland annat följande: »Jag måste bekänna att sjölagen *icke* beredt oss några svårigheter, vi hafva tvärtom lefvat lyckliga och belättna med densamma, och de spöken, som vi målade på väggen, hafva icke i något afseende visat sig vara så farliga — vi togo den gången miste.» Detta var 1901. Jag fäster ett visst afseende vid detta yttrande, ty talaren var just motionären. Men så vände sig bladet. 1903 års sjöfartsmöte i Köpenhamn anhöll om en allmän revision af sjölagen. Anledningen hämtades dock nu icke så mycket från hvad som stod i lagen, utan mera ifrån hvad som *icke* stod där. Sjölagen hade blifvit föråldrad, utvecklingen hade gått den förbi.

Jag är den förste att erkänna, att det finnes brister i sjölagen. Ingen lag är sådan, att icke den kan vara bättre. Tillämpningen af en lag, erfarenheten ådagalägger alltid att vissa bestämmelser kunnat och bort vara annorlunda. Men för den, som haft någonting att skaffa med denna lag, är det verkligen en tillfredsställelse, att anmärkningarna ej voro flera eller mera betydande, än hvad de varit; särskildt var det glädjande, att af de anmärkingar, som framställdes vid sjöfartsmötet i Köpenhamn, ett par af de allvarligaste gällde den norska och danska sjölagen i punkter, där dessa afvika från den svenska sjölagen, och där hjälpen kunde vinnas genom bestämmelsernas bringande till öfverensstämmelse med motsvarande bestämmelser i den svenska. Men, som sagdt, tyngdpunkten i den framställda begäran om revision ligger icke så mycket däruti, att stadgandena skulle vara i och för sig oriktiga eller olämpliga, utan fastmera däruti, att utvecklingen under den nyaste tiden skapat förhållanden, till hvilka sjölagen icke tager hänsyn; det har uppkommit former för sjöfartens bedrivande, som i viss mån äro andra än de, till hvilka sjölagen tager hänsyn. Sjölagen skulle därför behöfva, så att säga, läggas om på ett helt nytt plan.

Jag vill gärna medgifva, att den utveckling, som ligger emellan 1891 och 1903, är storartad, och jag kan skriva under nästan allt, hvad motionären sagdt i *det* afseendet. Denna utveckling är dock verkligen icke så revolutionär, som man vill påstå. Den gamla typen, sådan som sjölagen framställer den, är dock fortfarande typ, ehuru i åtskilliga hänseenden modifierad. Denna utveckling är icke heller på långt när afslutad, den är, kan man säga, icke ens så stadgad, att den bör lagfästas. Andra länders sjö-

*Ifrågasatt
skandinavisk
sjölagskom-
mitté.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
skandinavisk
sjölagsskom-
mitté.*
(Forts.)

lagar stå fortfarande på samma ståndpunkt som vår svenska sjölag. Det pågår visserligen ett internationellt arbete för åstadkommande af öfverensstämmande lagstiftning på detta område, men detta arbete har ännu icke att uppvisa resultat som kunnat lagfästas. Jag tror därför, att man lugnt kan och bör afvakta den tidpunkt, då ett dylikt resultat verkligen blifvit uppnådt, och jag vill särskildt påpeka *en sak, nämligen den*, att det efter hvad jag tror, knappast finnes någon ekonomisk verksamhet, som har lättare att själf anpassa sig efter förändrade förhållanden, än sjöfarten. Där råder den fullständigaste aftalsfrihet, och där spelar den skriftliga aftalsformen en dominerande roll. Man har där certepartiet, man har konossementet, man har assurancespolisen, grundläggande urkunder, som utan svårighet kunna inrättas efter hvad förhållandena kräfva.

Det är särskildt fyra punkter, som motionären framhållit.

Först gäller det den, kan man säga, brännande frågan om konossementsklausuler. Sjölagen bestämmer, att redaren har en viss ansvarighet för det gods som fraktas. Han svarar för sina underordnade, han svarar för befälhafvaren och besättningen, för deras fel och försummelse. Denna grundsats är urgammal i sjö-rätten, den är, kan man gerna säga, en hörnsten i sjöfarten. Den är den bästa garantien för att sjöfarten bedrivs försiktigt och omsorgsfullt; den är den bästa kontroll på sjöfarten.

Denna ansvarighet är naturligtvis betungande för redarne, och det är därför ganska naturligt, att redarne vilja såvidt möjligt fritaga sig från detta ansvar. Detta göra de genom att, som man säger, skriva sig fria i konossementen. De upptaga i konossementerna vissa förbehåll: vi svara icke för det och icke för det. Det är detta man kallar konossementsklausuler. På de stora fasta traderna är ju trafiken så godt som monopoliserad, och där begagnas nu denna möjlighet att teckna konossementsklausuler i en sådan utsträckning, att man kan säga, att det snart sagdt icke är någonting kvar af ansvarigheten. Och däruti måste trafikanterna finna sig; traderna äro monopoliserade. Det är ju alldeles naturligt, om under sådana förhållanden köpmän och trafikanter komma och säga: här finns ju i verkligheten ingen aftalsfrihet, och när det ej finns någon aftalsfrihet, så skall lagen icke låta skenet stå kvar, den skall träda emellan och förbjuda vissa alltför långt gående klausuler.

Det är detta yrkande, man har framställt från köpmannahåll.

Denna fråga är verkligen alls icke ny. Den var fullkomligt aktuell, när sjölagen kom till, och var föremål för mycket ingående öfverläggningar inom sjölagsskommittén. Man stannade där vid att *ej* göra någon inskränkning i aftalsfriheten. Icke därför, att man ansåg detta vara i och för sig obehörigt, utan därför, att man ansåg, att om en sådan inskränkning skall verka jämnt och rättvist, så måste den vara internationell. Vi kunna natur-

ligtvis här i Sverige förbjuda vissa klausuler, vi kunna förbjuda sådana uti ett svenskt konossement vid export från svensk hamn; men kunna vi förbjuda, att i England en dylik klausul intages? Våga vi oss på att fränkänna en engelsk klausul, som fritager från sådan ansvarighet, verkan här i landet? Och om vi måste afstå från den tanken, hvad blir då följden? Följden blir den, att vi lägga ett band på vår export och sjöfart, men våra importörer få allt fortfarande finna sig uti dessa klausuler. Förr än man kan åstadkomma internationella bestämmelser därom, förr än man kan få de stora eller åtminstone något af de stora sjöfartsidkande länderna med, är det ej värdt, att vi taga itu med denna sak. Så stod frågan då, och så står frågan än i dag.

*Ifrågasatt
skandinavisk
sjölagsskom-
mitté.*

(Forts.)

Den andra punkten gäller kommissionärens ställning såsom mellanhand mellan redare och befraktare. Jag kan hänvisa härvidlag till hvad utskottet yttrat. Sjölagen säger, att konossement kan utfärdas af befälhafvare »eller annan på redarens vägnar». Det är, hvad sjölagen kan säga och skall säga, men hvilken ställning kommissionären i det hela intar, det hör till den allmänna handelsrätten, icke till den speciella sjörätten.

Så hafva vi någonting, som kallas genomgående konossement; det är från juridisk synpunkt någonting ganska fruktansvärdt. De vanliga konossementen afse resa mellan två orter med visst fartyg. Genomgående konossement åter afse en hel serie af resor mellan flere orter, öfver olika länder, med olika fartyg, ofta med anlitande af skilda transportmedel. Det är klart, att när sådana genomgående konossement begagnas, uppstå komplikationer och nya frågor. Det vore naturligtvis alldeles utmärkt, om man hade en lagstiftning, som svarade på alla dessa frågor. Jag tror mig dock icke öfverdrifva, då jag säger, att knappast någon svårare uppgift blifvit förelagd en lagstiftare än detta skulle vara. Det finns icke mig veterligt något lands lagstiftning, som försökt sig på detta; jag tror icke, att vi här med framgång kunna taga ledningen; och jag instämmer fullständigt med utskottet äfven i detta fall, när det framhåller, att en lagstiftning, som skall reglera transportförhållanden genom skilda länder, naturligtvis måste vara internationell.

Den fjärde klagopunkten gäller frågan om den s. k. tidsbefraktningen, *time charter*. Det kan icke nekas, att denna numera har en mycket större användning, än den hade förr, och jag nekar icke heller, att det kunde vara lyckligt att hafva några bestämmelser om denna tidsbefraktning. Sjölagen innehåller icke någon bestämmelse därom; men för min del tror jag icke, att behovet däraf är så synnerligen trängande. Den tyska sjölagen har en enda ganska intetsägande paragraf om denna tidsbefraktning, och det kan kanske vara af intresse för herrarne att erinra, att när sjölagförslaget framlades, i förslaget fanns en bestämmelse, som alldeles motsvarade den tyska, men att bestämmelsen togs bort på hemställen af högsta domstolen.

*Ifrågasatt
skandinavisk
sjölagsskom-
mitté.*
(Forts.)

Nu säger emellertid motionären: men sjöfartsmötet i Köpenhamn har enstämmigt begärt en revision. Det är sant; och man skall icke underskatta ett sådant uttalande; men man skall icke heller öferskatta det. Jag var själf närvarande vid detta möte och har däraf ett rent personligt intryck. Att få till stånd ett sådant där allmänt uttalande om önskvärdheten af en revision är sannerligen icke så svårt, särskildt på sjörättens område. Man skall komma ihåg, att där stå intressena alldeles ovanligt skilda och motsatta hvarandra. Vi hafva där redare, befälhafvare, besättning, aflastare, lastemottagare och assuradörer, och alla dessas intressen äro i viss mån skilda, i viss mån motsatta. Mellan dessa intressen skall nu lagstiftaren skilja och medla, och det är ju då ganska naturligt, om dessa intressen måhända hvar för sig mena, att just det har blifvit tillbakasatt, att det har fått för litet och att ett annat fått mera. Frågar man dem nu i klump: skola vi icke hafva en förändring af lagen, så skola alla säkert svara: jo, det vilja vi gärna. Men går man sedan till särskilda frågor och spörjer: skola vi hafva en förändring i den eller den riktningen. då är det slut med enigheten, då framträda skiljaktigheterna. Jag får säga, att just detta möte i Köpenhamn är det bästa beviset på riktigheten af hvad jag nu sagt. Utom denna stora allmänna revisionsfråga var det här tre särskilda förslag till lagändringar, som fördes fram. Ett förslag gällde frågan om en inskränkning i redares ansvarighet vid kollisioner. En sådan inskränkning förordades lifligt från ett håll, men den bekämpades lika energiskt från ett annat håll — som mig synes med rätta. Det andra förslaget gällde frågan om konossementsklausulerna. Där stod striden het mellan köpmän och redare, och huru slöt denna strid? Jo med ett direkt uttalande *emot* hvarje ingripande från lagstiftningens sida. Vi vilja ingen lagstiftning hafva, sades det, låtom oss komma till rätta på öfverenskommelsens väg.

Den tredje frågan om lagändring framfördes af en »maskinmester», hvad vi skulle kalla öfvermaskinist, hvilken ville hafva några ändringar i vissa paragrafer, i syfte att maskinistens ställning om bord skulle höjas. Men då trädde genast två kaptener upp och förklarade, att det vore det galnaste man kunde tänka sig. Så gick det, som sagdt, i detaljerna då, och så kommer det efter min öfvertygelse också att gå, om man tager upp hela denna fråga från botten. Man skulle få så många yrkanden och så många olika framställningar från skilda håll, att det verkligen icke skulle förvåna mig, om den, som satt revisionsverket i gång, kanske till sist skulle blifva den, som minst prisade resultatet. Detta är min uppfattning af frågan. Jag har icke det ringaste emot en revision af lagen efter en blygsam måttstock, men jag ställer mig oändligt skeptisk gentemot detta stora program. Jag tror verkligen icke, att vi äro vuxna att lösa saken på detta sätt. Det är dock icke hufvudsaken att ständigt få nya lagar, utan att

få lagar, som äro bättre än dem, som vi hafva; och jag tror, att det är af vikt äfven för sjöfarten att ha en viss stabilitet i lagstiftningen.

Jag har, som sagdt, intet annat yrkande än om bifall till lagutskottets hemställan.

*Ifrågasatt
skandinavisk
sjölagskom-
mitté.
(Forts.)*

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren utskottets i föreliggande utlåtande gjorda hemställan.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 3 och 4 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 24, i anledning af väckt motion rörande ändring i lagen angående tillsättning af prästerliga tjänster, i syfte att de konsistoriella pastoraten må blifva likställda med de regala i afseende å kallande af fjärde profpredikant.

*Ifrågasatt ut-
sträckning af
rätten att
kalla fjärde
profpredikant
i konsistori-
ella pastorat.*

Uti en inom Andra Kammaren af herr K. Karlsson i Mo väckt motion, n:o 30, hade föreslagits, »att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t täcktes anhålla, det Kungl. Maj:t måtte föreslå sådan ändring i lagen angående tillsättning af prästerliga tjänster den 26 oktober 1883, att, med afseende å kallande af fjärde profpredikant, de konsistoriella pastoraten blifva likställda med de regala».

Utskottet hade på angifna grunder hemställt, att Riksdagen, i anledning af förevarande motion måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af lagen angående tillsättning af prästerliga tjänster den 26 oktober 1883, att med afseende å rätten att kalla fjärde profpredikant de konsistoriella pastoraten blefve likställda med de regala.

Vid utlåtandet var afgifven reservation af herrar *Trygger* och *Hedenstierna*, greve *Lewenhaupt* samt herrar *Ridderbjelke*, *E. Lorents Petersson* och *Redelius*, hvilka dock ej däri angifvit sin åsikt.

Herr Sjöholm: Herr greve och talman! Det kan synas vara den naturligaste sak i världen och det mest berättigade anspråk, att de konsistoriella pastoraten må blifva likställda med de regala med afseende å kallandet af fjärde profpredikant. En utsträckning af församlingarnes rättighet i detta afseende kan synas berättigad, om man besinnar, att prästen är församlingens tjänare, och att det fordras förtroende från församlingens sida, om prästens verksamhet skall blifva till någon välsignelse. Ja, det kan förefalla så vid en ytlig betraktelse, men ser man djupare

*Ifrågasatt
utsträckning
af rätten att
kalla fjärde
profpredikant
i konsistori-
ella pastorat.*

(Forts.)

och tager hänsyn till erfarenhetens lärdomar, så blir förhållandet ett annat.

Att utskottet tagit saken tämligen ytligt, framgår af dess betänkande, där det bland annat heter: »såvidt utskottet kan finna, möta inga betänkligheter emot en sådan lagändring». Man skall uteslutande röra sig med abstrakta teorier och vara blind för verkligheten för att kunna göra ett sådant påstående. Är det ingen betänklighet, att den rätt, som församlingarne redan nu äga att kalla fjärde profpredikant, är en bidragande orsak till den rådande prästbristen, en brist, som naturligtvis skall ökas, om denna rätt utsträcker? Är det ingen betänklighet, att församlingarne med förbigående af äldre, duglige och förtjänte prästmän kalla en mycket ung prästman blott därför, att han råkat blifva anställd som vice pastor en kort tid före ledigheten och sälunda blifvit känd, hvilken sistnämnda förmån icke stått de å förslaget uppförda till buds? Och hur går det stundom, när en församling lyckliggöres med den efterlängttade fjärde profpredikanten? Jo, vänskapen kanske ej räcker så länge, då den utnämnde och själfständigvordne prästmannen visar egenskaper, som han såsom obefordrad icke lade i dagen. Och här kommer jag in på en ny betänklighet och den svåraste, nämligen att denna kallelserätt verkar demoraliserande på det yngre prästerskapet, i det den inbjuder till lycksökeri. Lagstiftningen bör icke gå i den riktningen, att den uppmuntrar till eller underlättar dylikt. Och det kan ju hända, mina herrar, att sanningsordet under sådana förhållanden icke kommer att ljuda i sin fullhet inom församlingarne, utan att det tages hänsyn till den allmänna opinionen för dagen.

Herrarne hafva säkerligen läst eller hört berättelsen om en predikan, som en kungl. hofpredikant — jag vill minnas, att det var Jesper Svedberg eller kanske möjligen det var Haqvin Spegel — en gång höll för Karl XI. Texten gaf predikanten anledning att tala om den obarmhärtighet, hvarmed reduktionen verkställdes och tillämpades. Konungen kände sig träffad, och efter predikans slut kallade han in hofpredikanten och förehöll honom i stränga ordalag det oskickliga i hans beteende samt tillade: »du predikar ju uppror». »Ja, i Ers Majestäts hjärta», svarade hofpredikanten. »Det skall du hafva tack för, ty den präst, som predikar uppror i ett syndigt människohjärta, han gör sin plikt», genmålde konungen.

Våra dagars människor torde i detta afseende i allmänhet icke likna Karl XI. De vilja nog icke höra bestraffningens ord, och den unge prästman, som, när förhållandena så påfordra, låter lagens åska ljunga, har nog bra liten utsikt att blifva kallad till fjärde profpredikant, och är det så, att det icke är prästens plikt-trohet utan något annat, som meriterar till kallelsen, torde det vara betänkligt att utsträcka denna kallelserätt.

Utskottet säger vidare: »att det hos de svenska statskyrko-

församlingarne är ett allt starkare framträdande behof att få ökad inflytande beträffande prästerskapets tillsättande, anser utskottet oförnekligt.» Hvar och huru utskottet fått kännedom om detta behof, angifves icke, men jag vågar bestrida, att detta behof är allmänt, och äfven om behofvet skulle göra sig gällande, så bör det naturligtvis icke tillfredsställas under andra förhållanden, än att behofvet är berättigadt och nyttigt.

Ifrågasatt utsträckning af rätten att kalla fjärde profpredikant i konsistoriella pastorat.
(Forts.)

Jag vill slutligen påpeka, att om de konsistoriella pastoraten få denna rättighet att kalla fjärde profpredikant på samma sätt som de regala, dessa beredes en alltför stor fördel.

Kungl. Maj:t är vid utnämmande af kyrkoherde i konsistoriella pastorat bunden af förslaget, och han får ej utnämna annan än en af de på förslaget uppförda. Vid tillsättande af regala pastorat åter kan Kungl. Maj:t, som bekant, utnämna en person utom förslaget, och genom den nu föreslagna förändringen skulle sålunda de konsistoriella pastoraten komma i en bättre ställning än de regala. Detta är naturligtvis en uppenbar orättvisa.

Då jag sålunda anser, att den här ifrågasatta lagändringen skulle vara till skada både för församlingarne och prästerskapet, så får jag, herr talman, yrka afslag på utskottets hemställan.

Herr Uppström: Jag skall genast från början be att få yrka bifall till utskottets betänkande.

De skäl, som föranledt utskottet att komma till det slut som det gjort, äro tillräckligt angifna uti utskottets betänkande, och jag skulle icke vidare hafva inlåtit mig på frågan, om icke den förre talarens yttrande hade uppkallat mig. Han sade, att de konsistoriella pastoraten skulle komma i en bättre ställning än de regala. Det tror jag icke, ty den förmån, som de nu äga eller synas äga, existerar endast på papperet, och i verkligheten är det icke någon förmån alls, ty förhållandena äro ofta sådana, att de däraf icke kunna begagna sig. Det är nämligen omöjligt, åtminstone i de flesta fall, då pastoraten äro stora, att kunna få ihop tillräckligt många röstande. Dessa pastorat kunna omfatta två, tre à fyra församlingar, och annexförsamlingarne skötas af komministern. Om kyrkoherden, hvilkens tillsättande det gäller, har dessa annexförsamlingars invånare just ingen annan kännedom, än att de veta, att han finns, och att de betala hans lön, men deras prästerliga behof tillfredsställas af komministern. Hvarför skola då invånarne i ett regalt pastorat hafva mera att säga och hafva lättare att kalla fjärde profpredikant än invånarne uti ett lika beskaffadt och lika stort konsistoriellt pastorat, som kanhända ligger alldeles bredvid? Någon regal rätt synes mig i det fallet icke finnas att härtill föranleda.

Nu säges det, att ett bifall till det här föreliggande förslaget skulle leda till att göra prästbristen ännu mera känbar än den är. Jag tror icke, att erfarenheten skall bekräfta detta, ty det

*Ifrågasatt
utsträckning
af rätten att
kalla fjärde
profpredikant
i konsistori-
ella pastorat.
(Forts.)*

finns ingen erfarenhet om den saken för närvarande beträffande de konsistoriella pastoratens rätt att kalla fjärde profpredikant. Att de unge prästmännen skulle löpa fara att blifva demoraliserade, om denna förändring vidtoges, det tror jag med förlof sagdt icke på, och jag skulle anse det vara ytterst sorgligt, om de yngre prästerna vore så beskaffade, att de för den lilla möjlighet, som finnes att blifva kallad till fjärde profpredikant i ett konsistoriellt pastorat, icke skulle kunna bibehålla egenskapen af att vara hederligt folk.

Ja, det skulle kunna sägas åtskilligt mera i denna fråga. men jag skall nu inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Petersson, Lorentz: Den lagändring, som af motionären föreslagits och af utskottet tillstyrkts, är säkerligen af större betydelse än hvad vid första påseendet kan förefalla. Motionären och utskottet hafva betraktat frågan uteslutande från församlingarnes synpunkt. Motionären har särskildt framhållit, att de vidsträckta pastoraten i de norrländska stiftet för närvarande icke kunna få till stånd kallelse af fjärde profpredikant, och att således dessa församlingar äro sämre ställda än församlingarne i det öfriga riket, något som också af den föregående talaren påpekats. Utskottet har likaledes uteslutande sett saken från församlingarnes synpunkt. Huruvida, såsom utskottet säger, det hos statskyrkoförsamlingarne gör sig gällande ett oförnekligt behof af ökad inflytande beträffande prästerskapets tillsättande, vill jag lämna därhän. Det må ju medgifvas, att i vissa fall det kan vara en fördel för en församling att genom att kalla fjärde profpredikant bereda sig möjlighet att med uteslutande af äldre, mer eller mindre utslitna krafter få en yngre, för ett större pastorat behöflig, duglig präst. Men det är å andra sidan att märka, att församlingen med fjärdemanskallelsen beröfvar sig rätten att själf med sitt val tillsätta präst. I och med detsamma sådan kallelse sker, suspenderas denna rätt, och det kan hända, att församlingen får någon helt annan än hon åstundat. Nu säger ju själfva regeringsformen uttryckligen, att de konsistoriella gällan skola vid sin valrätt vara bibehållna, hvarför, då i 1883 års lag om tillsättning af prästerliga tjänster den bestämmelsen infördes, att det skulle i vissa fall gå an att äfven i sådana pastorat kalla fjärde profpredikant, därmed åsyftades, icke att sådana kallelser skulle blifva regel, utan undantag. Vi se ju också af hvad lagutskottet i sitt utlåtande anfört, huru i det förslag till lagbestämmelse i detta hänseende, som låg till grund för 1883 års lag, var upptagen en mycket strängare fordran för fjärde profpredikants kallelse i konsistoriella pastorat än som sedan blef lag, nämligen att icke blott minst hälften utan minst tre fjärdedelar af hela antalet af församlingens efter vallängden röstberättigade medlemmar måste förena sig om en och samma person för att kallelse af fjärde profpredikant

skulle komma till stånd. I själfva verket är ju också såsom sagdt ganska ovisst, om det är en fördel att få kalla fjärde profpredikant. Särskildt bör också en bestämmelse i nyss nämnda prästvalslag af år 1883 här uppmärksammas, nämligen den, att domkapitlet vid förslags uppsättande i första rummet skall pröfva, om de sökande äga »den förmåga och de egenskaper, som fordras för platsens nöjaktiga bestridande». Ingen skall uppsättas på förslag, som ej uppfyller dessa villkor, och således bör det vara sörjdt för att icke alltför gamla och orkeslösa präster vinna förslagsrum.

Men det synes, som om frågan rättvisligen äfven borde bedömas från synpunkten af *prästernas befordran*. För några dagar sedan berördes denna fråga här i kammaren. Det framhölls, hvilka stora olägenheter vidlåda prästernas befordringsförhållanden, olägenheter som äro så svåra, att det icke är underligt, om däraf alstrats ett ganska allmänt missmod hos dem, som så ofta finna sig på grund af tillfälligheter, godtycke, falska rykten och sådant utestängda från utsikten att vinna en bättre ställning. Efter det 1883 års lag med denna bestämmelse, att konsistoriella pastorat skola äga rätt att kalla fjärde profpredikant, kommit till stånd, hafva sådana kallelser blifvit ganska vanliga i vissa trakter af vårt land, och följderna ha ej uteblifvit. Först och främst har därigenom gifvits fart åt dessa ledsamma agitationer, som störa lugnet i församlingarne, och så kan det knappt vara annorlunda, än att nämnda bestämmelse skall utöfva ett demoraliserande inflytande på prästerskapet, hvilket redan af en föregående talare är framhållet. Alltnog, för hvar och en som verkligen vill sätta sig in i denna fråga, bör det, synes mig, blifva klart, att här föreligger ett missförhållande, som behöfver rättas och så mycket som möjligt motverkas men ej bör förvärras, hvilket skulle blifva följden af ett bifall till förevarande motiou.

Om det varit så, att motionären begärt en undantagslagstiftning för de båda norrländska stiften i syfte att likställa dem med det öfriga Sverige, då hade det varit någon rimlighet att bifalla förslaget, men då han vill hjälpa de norrländska förhållandena genom att för hela riket utsträcka denna kallelserätt, som ursprungligen var ämnad att vara ett undantagsförhållande och som tydligen medför svåra olägenheter — så vore det synnerligen illa, om målet skulle vinnas. Och när det nyss sades, att någon ökning af prästbristen icke af en utsträckning af denna rätt behöfde befaras, så tror jag det är ett misstag af den värde talaren. Prästbristen börjar blifva betänkelig, och det som är en af de förnämsta orsakerna till densamma, är nog osäkerheten i prästernas befordringsordning.

Jag ber, herr vice talman, att få yrka afslag på utskottets förslag.

*Frågasatt
utsträckning
af rätten att
kalla fjärde
profpredikant
i konsistori-
ella pastorat.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
utsträckning
af rätten att
kalla fjärde
profpredikant
i konsistori-
ella pastorat.*

(Forts.)

Herr von Möller: Jag är så van att i dessa frågor spela Sauls roll bland profeterna, och jag vet både af historien och af egen erfarenhet, huru det går med Saul i sådana frågor. Men jag anser mig i allt fall böra be att få säga några ord.

Ja, naturligtvis. Här är fråga om två principiellt olika synpunkter. Här är ej fråga om hvad som är rätt eller ej, utan här är fråga om två intressen — det ena prästernas befodringsintresse och det andra församlingarnes önskan att få till sin herde den person, som de själfva vilja hafva, som de känna och som de därför föredraga framför de tre, som uppförts på förslaget, därvid ofta antalet lefnads- och tjänstår är det afgörande. Det är ju alldeles naturligt, att, när det är fråga om två sådana intressen, konflikter skola uppstå. Jag inser ej själf, huru den skall lösas, men jag fruktar, att det slutligen kommer att gå ut öfver kyrkan och öfver religiositeten inom landet. Jag tror icke det vore lämpligt att ställa församlingarne på en sådan punkt, att de känna sig alltför mycket stå under vissa höga herrars förmynderskap vid tillsättning af själasörjare. Jag tror, att de misstag, som ofta begås af desse af månhet om vissa obefordrade äldre prästmän, skada just de religiösa intressena. Nu nämnde den förste talaren, hurusom församlingarne ofta förbigå de äldre mera förtjänta prästerna och kalla en ung vice pastor som profpredikant, samt att de utnämnde, själfständigvordne prästmännen visa egenskaper, som de förut icke visat, och att de sålunda genom lycksokeri och förställning nå upp till sina platser. Jag vill vädja till den ärade talaren, om han anser, att det kan vara angenämt för en ung prästman, som kallas till fjärde profpredikant, att höra en sådan insinuation utslungas, att de äro *lycksökare*, att de på *ohederligt* sätt vunnit denna framgång. Och det skall vara från deras egna ämbetsbröder de skola höra dylika ord!

Den förste talaren sade vidare, att den, som låter lagens åska ljunga, blir ej kallad till profpredikant. Mot detta vill jag säga: vore det ej bättre att i allmänhet predika litet mera evangelium och dundra litet mindre med lagen. Jag tycker, att det skulle vara behagligare för båda parterna.

Så nämndes det, att det ofta blefve agitation för dessa profpredikanter. Ja, det är sant, men det är en olägenhet, som vidlåder *alla* dylika val, icke blott vid kallandet af fjärde profpredikant. Häromdagen hänsyftades på ett prästval, som nyligen ägt rum i en af rikets större städer och som redan bland allmänheten fått namnet: damernas fria val. Jag är den förste att erkänna det stötande i den där bedrifna agitationen, men det visar, hvart man med energi och sammanhållning kan komma, och det är som sagdt något som är förenadt med alla slags val.

Motionären begär endast, att kallelserätten från att vara en *rätt på papperet* skall blifva *effektiv*, ty hvar och en, som läst utskottets betänkande, finner, att det är otänkbart att i vidsträckta

socknar, såsom i Norrland och äfven i andra trakter i vårt land kunna trumma ihop en så stor del af de väljande, som nu fordras för att kunna genomdrifva en kallelse af fjärde profpredikant. Jag kan ej finna något orimligt i motionärens begäran, att de konsistoriella skola blifva likställda med de regala pastoraten i detta hänseende. Skulle det nu verkligen vara så, att dessa profpredikanter äro sådana som deras ämbetsbröder gärna vilja utmåla dem, att de verkligen äro sådana lycksökare och dåliga karaktärer, så finnes väl ett korrektiv, och det är — Kungl. Maj:t, som har att i sista hand säga sitt ord.

*Ifrågasatt
utsträckning
af rätten att
kalla fjärde
profpredikant
i konsistori-
ella pastorat.*

(Forts.)

Den föregående talaren sade, att man genom ett bifall till förslaget skulle afhända församlingen en rätt, därigenom att den utsätter sig för att Kungl. Maj:t tager hand om utnämningen. Nå, men låt då församlingen få det så, efter som den vill det! Det är väl ej för mycket begärtdt. Jag återkommer till hvad jag förut sagt: är det så underligt, att församlingarna vilja bibehålla dessa sina rättigheter och om möjligt få dem ytterligare utvidgade? De skola betala prästen, de skola hafva honom ibland sig och draga nytta af honom. Hvarför skola de då ej få kalla den de vilja? De handla ju på eget ansvar — välja de galest, så blir ansvaret deras. Om nu, som så ofta sker — jag ber om ursäkt att jag säger ofta — ett förslag framlägges som är skäligen svagt — det upptager tre gamla fattiga och sjuka prästmän, med stora familjer — kunna herrarne tycka, att det är underligt, om församlingarne ej gärna vilja välja bland dessa tre, utan önska kalla en, som de känna eller tro sig känna. Jag tycker visst, att det är synd om många gamla obefordrade präster. Jag har djupt medlidande med dem, men jag har också medlidande med de församlingar, som skola välja emellan och sedan dras med sådana gamla, kanske odugliga präster, hvilkas enda rikedom är en stor barnskara, ty det brukar sällan fattas. Och hvad hafva församlingarna att hålla sig till, hvad skola de rätta sig efter vid valet? Jo, profven. Hvad äro då profven? Jag erinrar om en liknelse, som jag vid ett annat tillfälle hörde en af deras ämbetsbröder använde om de profvande; han liknade dem vid profryttare. Det är något sorgligt med dessa profvande, som resa från det ena stället till det andra. Profven blifva förevisningar och folknöjen, för församlingen ofta — ett lotteri och för de profvande eller »*profvade*» prästerna en förödmjukelse. Hur man skall kunna komma ifrån dessa besvärliga förhållanden, är ej godt att säga, men jag bestrider det påståendet, att det vore så farligt att utvidga de konsistoriella pastoratens kallelserätt. Det är ju Kungl. Maj:t, som har afgörandet i sin hand, och han tillser väl, att ej ovärdiga eller fullkomligt olämpliga personer utnämnas, om de nu verkligen vore ohederliga, som vissa talare försökt att utmåla dem.

Jag tror ej, att kammaren skulle vilja vara med om en sådan undantagslagstiftning, som den siste talaren tyckte vara så rimlig.

*Ufrågasatt
utsträckning
af rätten att
kalla fjärde
profpredikant
i konsistori-
ella pastorat.*

(Forts.)

Emellertid har jag visst icke något hopp om framgång för förslaget i denna kammare, men jag har velat uttala mig till förmån för församlingarna och till förmån för motionen, att ej rättigheten att kalla profpredikant skall blifva en rätt till namnet, ej till gagnet liksom guldäpplet på toppen af den såpade stängan — det finns där, men man når aldrig dit.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Trygger: Såvidt jag förstätt den siste talaren rätt, har hans hufvudskäl för bifall till utskottets förslag varit det, att han ansåg att församlingarna borde till kyrkoherde få den, de ville hafva. Emellertid kan väl en dylik hänsyn ej vara berättigad, då såsom här fråga är om en statskyrka och då statens intressen väl i första rummet böra komma i betraktande. Och statens intresse synes mig vara, att vid dessa ämbeten likasom vid andra skicklighet och förtjänst skola vara det afgörande för hvem som skall hafva platsen. Därest dessa befordringsgrunder ej tillämpas, kommer hela prästeståndet att sjunka ned, till skada för både stat och kyrka.

Men äfven om vi skulle stanna vid hvad min ärade vän ansåg vara lämpligast, eller att församlingarnas önskan borde uppfyllas, så vill jag fråga: är det så alldes säkert, att införandet af ett lättare sätt att kalla fjärde profpredikant i konsistoriella pastorat skulle realisera detta församlingarnes större inflytande? Jag tror det ej för min del. De konsistoriella församlingarne hafva nu grundlagsenlig rätt att bibehållas vid den valrätt, som de hittills ägt, det vill säga närmast att välja en bland de tre, som äro uppförda å förslaget, och dessa tre äro de, som pröfvats vara de för platsen mest skickliga. Nu vill motionären och den siste ärade talaren, att ett kanske helt obetydligt antal församlingsmedlemmar, majoriteten af endast de på frågodagen närvarande, skall kunna kalla fjärde profpredikant med det resultat, att Kungl. Maj:t icke blir begränsad till det ursprungliga förslaget, utan kan till kyrkoherde taga den sålunda kallade fjärde profpredikanten. Nu skall man kunna säga, att Kungl. Maj:t kommer naturligtvis att taga den skickligaste. Ja, det beror på huru man ser saken. Vissa tider kommer nog den praxis att göra sig gällande, att man bedömer saken fullt objektivt, andra tider lär man däremot tillägga församlingens önskan så stor betydelse, att man anser det vara ett alldes speciellt bevis på skicklighet, att den profvande vunnit församlingens bevägenhet, särskildt om röstetalet är synnerligen stort.

För mig har denna frågat legat så, att jag trott, att bestämmelsen i lagen angående tillsättning af prästerliga tjänster att det vid konsistoriella pastorat för kallande af fjärde profpredikant fordras mer än halfva antalet af alla inom församlingen röstberättigades röster, beror på grundlagens föreskrift, att de kon-

sistoriella pastoraten skola bibehållas vid sin valrätt. För att beröfva dem rätten att själfva utse sin kyrkoherde bland de tre å förslaget uppförda fordras det att mera än hälften af alla de röstberättigade äro därom ense. Att gå så långt som här är föreslaget skulle, synes det mig, i själfva verket vara icke blott en förändring af ofvannämnda 1883 års förordning, utan rent af stå i strid med grundlagen.

Ifrågasatt utsträckning af rätten att kalla fjärde profpredikant i konsistoriella pastorat.

(Forts.)

På de skäl, som jag nu anført, hemställer jag om afslag å utskottets förslag.

Herr Uppström: Den siste talarens uppfattning af den föreslagna lagändringens förhållande till grundlagen kan jag ej dela. Grundlagen innehåller, att de konsistoriella pastoraten skola vara vid deras valrätt bibehållna. Så stadgades det år 1809, och då kunde ej meningen hafva varit annat än den, att de konsistoriella pastoraten skulle vara bibehållna vid den valrätt, som de hade år 1809 efter då gällande förordning om prästval. Den förordning, som då gällde i detta afseende, var af år 1739, och strängt taget hafva sålunda de konsistoriella pastoraten valrätt bibehållen endast i enlighet med 1739 års förordning. Den har emellertid sedermera flera gånger blifvit ändrad, först år 1843 och sedan år 1883, och vid intetdera tillfället har ifrågasatts att den ändring, som då ägde rum, skulle ingripa i grundlagens stadgande. Skulle man nu beskyllas att öferskrida grundlagen, så är Riksdagen i mycket godt sällskap med Riksens ständer föregående riksdagar, kyrkomöten och högsta domstolen. Jag tror att det är onödigt att göra sig någon farhåga i detta fall.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr Sjöcrona: Det är nu så i våra dagar, att om man yrkar bifall till en väckt motion om lagändring, så anses man vara liberal och fördomsfri. Motsätter man sig densamma, så är man måhända alltför konservativ. För min del vill jag gärna såvidt möjligt vara både liberal och fördomsfri, men jag skulle anse mig handla antiliberalt, om jag gäfvade min röst för bifall till denna motion; och då det måhända kan vara lämpligt att äfven en lekman, som ej tillhör utskottet, yttrar sig i denna fråga, skall jag be att med några få ord få motivera min åsikt.

Som kammarens ledamöter hafva sig bekant, är skillnaden mellan de regala och konsistoriella pastoraten i afseende å rättigheten att kalla fjärde profpredikant följande. I regala pastorat erfordras att vid omröstningen, som sker per capita på frågodagen, den prästman, som ifrågasatts till fjärde profpredikant, erhåller mer än halfva antalet af de vid frågodagen närvarande röstberättigades röster. Vid de konsistoriella pastoraten är det däremot så, att den ifrågasatta prästmannen skall kallas med mer än hälften af församlingens alla röstberättigades röster, beräknade per capita.

Ifrågasatt utsträckning af rätten att kalla fjärde profpredikant i konsistoriella pastorat.

(Forts.)

Det kan ju ej förnekas, att denna bestämmelse i viss mån förminskar utsikten att få kalla fjärde profpredikant inom konsistoriella pastorat, ehuru det väl är alldeles gifvet, att, om det verkligen gör sig gällande en riktigt mäktig rörelse för att få fjärde profpredikant, så bör man väl kunna åstadkomma detta röstetal. Men denna bestämmelse har alldeles icke tillkommit i syfte att på något sätt försvåra kallandet af fjärde profpredikant. Den har tillkommit i syfte att skydda en dyrbar rättighet för de konsistoriella pastoraten — den rättigheten att få själfva oåterkalleligen bestämma, hvem som skall blifva kyrkoherde af de tre, som af konsistorium uppförts på förslag. Ty det är så, som herrarne nog hafva sig bekant, att om i ett konsistoriellt pastorat en fjärde profpredikant kallas, så skall frågan om tillsättandet för den gången behandlas, såsom om pastoratet vore regalt. Det beror sålunda på Konungen att utnämna den af de fyra, som han anser vara bäst. I de konsistoriella pastoraten däremot är, i och med detsamma en person af de tre föreslagne fått röstpluralitet, denne kyrkoherde, och konsistorium har endast att för honom utfärda fullmakt. Det måste väl anses vara en dyrbar rättighet för de konsistoriella pastoraten att hafva afgöranderätten. Det synes mig därför fullkomligt principiellt riktigt, att denna rättighet ej får betagas de konsistoriella pastoraten, med mindre än att mer än hälften af dess röstberättigade invånare äro därom ense.

Låtom oss nu tänka, huru det kan ställa sig i ett konsistoriellt pastorat där uppe i Norrland, för hvilket man framhållit behovet af denna lagändring. Det kan mycket väl hända, att församlingen är nöjd med det förslag, som konsistorium satt upp; man är allmänt ense om att en af dessa vill man hafva till kyrkoherde. Afstånden där uppe äro mycket stora, och det är sålunda förenadt med en viss svårighet att infinna sig först vid frågodagen och sedan vid den egentliga valförrättningen. När nu församlingen vet, att den omöjligen kan få sig påtvingad en fjärde profpredikant, med mindre än hälften af församlingens röstberättigade medlemmar gifva honom sina röster, så underkastar man sig icke besväret att resa många mil till frågodagen, utan man väntar till själfva valförrättningen. Om detta förslag blefve lag, skulle det ju kunna hända, att några närmast boende komme till frågoförrättningen och där lyckades få mer än hälften af de närvarandes röster för att kalla fjärde profpredikant, och i och med detsamma skulle församlingen vara beröfvad sin bestämmanderätt i afseende å valet. Det synes mig vara en ganska betänkelig påföljd.

På grund af dessa i korthet anförda skäl skall jag anhålla om afslag å utskottets hemställan.

Herr Blomberg: Jag skulle näppeligen behöfva yttra mig efter det sista anförandet, enär jag i väsentlig mån blifvit däri-

genom förekommen. Då den här föreliggande frågan synes mig äga en verkligt stor betydelse, anser jag mig dock böra ytterligare framhålla den synpunkt, som för mig är bestämmande. Denna är, att 30 § af vår regeringsform innehåller en allmän föreskrift, som ställer de konsistoriella pastoraten i alldeles bestämd motsats mot de regala, i det att den i fråga om de förra fastslår en församlingens rätt, som af ålder gällt, nämligen att genom eget val få bestämma, hvilken skall blifva dess herde. Uttrycket »vare vid deras valrätt bibehållne» innebär gifvetvis, att denna valrätt skall gälla, sådan densamma blifvit genom i vederbörlig ordning tillkommen lagstiftning bestämd, det vill säga genom en lagstiftning, som kommit till stånd inom ramen af 1809 års grundlagar. Att man därvid skulle i all framtid vara bunden vid den lag, som gällde år 1809, torde ingen på allvar vilja påstå och är en sådan absurditet, att jag icke vill spilla några ord därpå. Men det må erinras, att man, när 1883 års lagstiftning kom till stånd, gjorde mot densamma den väsentliga anmärkningen, att det kunde ifrågasättas, huruvida icke denna lagstiftning i själfva verket innebar något, som stred mot den grundsats, som 30 § regeringsformen i slutmeningen innehåller, nämligen häfdandet af de konsistoriella pastoratens rätt att alltid genom eget val bestämma, hvilken må blifva innehafvare af kyrkoherdebeställning. Man resonerade nämligen då så, att de nya bestämmelserna visserligen medgåfve sådan församling rätt att kalla fjärde profpredikant, men att i samband därmed också en förskjutning af valrätten skulle äga rum därhän, att församlingen måste afstå från sin ovillkorliga valrätt och låta Konungen få en — låt vara på visst sätt begränsad — utnämningssrätt; genom den stadgade förutsättningen för kallande af fjärde profpredikant i konsistoriella pastorat, att mera än hälften af församlingens alla röstberättigade medlemmar måste om kallelse förena sig, för att denna skulle blifva giltig, kunde man emellertid anse, att garanti funnes för att församlingens afgörande valrätt icke mot hennes egen vilja skulle kunna henne fränhändas. När, såsom jag tror, denna uppfattning var riktig, skulle en sådan lagändring, som nu föreslagits, vara af rent reaktionär art; man skulle nämligen bibehålla Konungens utnämningssrätt men ytterligare inskränka, snart sagdt upphäfva, de konsistoriella gällens valrätt, sådan den är genom urgammal häfd och regeringsformens stadganden erkänd, i det att det skulle möjliggöras för ett ringa antal församlingsmedlemmar att genom kallelse beröfva flertalet rätten att på afgörande sätt välja kyrkoherde. Det är således i de konsistoriella pastoratens och i deras valmäns intresse, som jag på det bestämdaste yrkar afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Ifrågasatt utsträckning af rätten att kalla fjärde profpredikant i konsistoriella pastorat.

(Forts.)

Herr von Möller: Beträffande de konsistoriella pastoratens valrätt måste jag säga, att jag tror, att motionären önskat icke

Ifrågasatt utsträckning af rätten att kalla fjärde profpredikant i konsistoriella pastorat. försvaga, utan tvärtom utvidga densamma. Jag undrar, om den senaste talaren verkligen menade fullt allvar, när han beskyllde förslaget för att gå i reaktionär riktning. Jag tror verkligen icke, att motionären och de, som sympatisera med honom, i allmänhet beskyllas för att vara reaktionära.

(Forts.) Det är fullkomligt riktigt, som lagutskottets ärade ordförande sade, att befordran alltid *bör* ske efter förtjänst, att således endast de skickligaste och mest förtjänte böra komma på förslag och befordras. Jag är fullkomligt ense med honom däri, men det är idealet, som jag fruktar, att vi icke kunna uppnå, och hvad som är säkert, är, att förhållandena i verkligheten icke äro så värst idealiska.

Jag ber att få erinra honom om ett tillfälle, då en högt uppsatt prästman gjorde sig till tolk för en egendomlig åsigt, då han — i fråga om indigenatsrättens upphäfvande — uttalade att, därest så skedde, skulle många *mindre begåfvade prästmän icke skulle vinna befordran*. Därpå tillät jag mig svara, att det syntes mig vara i både församlingarnes och kyrkans intresse, att dumma präster icke befordras. Men hvad stadgar nu lagen om prästers befordran? Den talar visserligen om att vid förslags upprättande hänsyn skall tagas till förtjänst, men den nämner äfven tjänsteålder, lefnadsålder m. m. Följden häraf är ofta den, att förslaget ofta blir skäligen magert. Det är då, som de konsistoriella pastoraten komma att befinna sig i en ytterst ogynnsam ställning, när de faktiskt icke kunna göra bruk af den dem grundlagsenligt tillkommande rätten att kalla fjärde profpredikant, hvilket dock vore önskvärdt såväl i deras eget som kyrkans intresse. De kunna det icke just på grund af de långa afstånden, om hvilka motionären talat.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogos och hänvisades till lagutskottet de vid sammanträdet början aflämnade kungl. propositioner.

Upplästes och lades till handlingarna följande från kungl. justitiedepartementet ankomna protokoll:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet den 8 mars 1905.

Fullmakt hade inkommit, utvisande att vid riksdagsmannaval, som den 6 mars 1905 förrättats af Södermanlands läns landsting

hofjägmästaren *Edvard Bohnstedt* blifvit utsedd att för en tid af nio år från nämnda dag vara ledamot af Riksdagens Första Kammarare.

Vid den granskning af fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet samt vidare af vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, förekom mot fullmakten icke någon anmärkning.

Härom skulle genom protokollsutdrag underrättelse meddelas Första Kammararen, hvarjämte fullmakten skulle till kammararen öfverlämnas.

In fidem

Edv. Petré.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herrar *Tillberg* och *Fröberg* under fjorton dagar, räknadt för den förre från och med denna dag och för den senare från den 14 innevarande månad.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammararen åtskildes kl. 2,15 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
